29.11.2017

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta
Liv@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen Liikenne- ja viestintävaliokunnassa 4.12.2017

U 63/2017 vp Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (rautatieliikenteen matkustajien oikeudet ja velvollisuudet)

Kuluttaja-asiamies, joka valvoo rautatievastuuasetuksen täytäntöönpanoa Suomessa kuluttajamatkustajien kannalta, voi pääpiirteittäin yhtyä valtioneuvoston muistiossa esitettyyn kantaan komission ehdotuksesta.

Kuluttaja-asiamies ei kuitenkaan lähtökohtaisesti kannata ylivoimaista estettä koskevan poikkeuksen käyttöönottoa rautatievastuuasetuksessa, vaikka komission ehdotuksessa poikkeus näyttäisikin olevan melko rajattu. Komissio on perustellut ehdotustaan tältä osin liikennemuotojen tasapuolisella kohtelulla ja sillä, että oikeudellisen tasavertaisuuden ja oikeasuhtaisuuden periaatteita loukataan, jos rautatieyritysten on maksettava korvausta tilanteissa, jotka eivät ole niiden aiheuttamia. Korvausperusteita ei kuitenkaan tällä komission esityksellä olla mitenkään yhtenäistämässä eri liikennemuotojen välillä. Rautatievastuuasetuksen nojalla vakiokorvauksia maksettaisiin edelleenkin yli tunnin viivästyksistä ja korvaus on kytketty lipun hintaan, eli kyse on oikeastaan vakioidusta 25-50 %:n hinnanalennuksesta lipun hinnasta silloin, kun asetuksen viivästymiskynnykset ylittyvät. Tämä on rinnastettavissa normaaliin virheseuraamukseen, eli hinnanalennukseen palvelun virheestä, josta ei yleensä kokonaan vapaudu poikkeuksellisten olosuhteiden perusteella, vaikka virhekynnykseen olosuhteilla voikin olla merkitystä (vrt. esimerkiksi pakettimatkan virhe).

Lentopuolella vakiokorvaukset ovat euromääräisiä ja tasoltaan aivan toista luokkaa kuin rautatiepuolella, eli 250 €-600 € lennon pituudesta ja mahdollisesta uudelleenreitityksestä aiheutuvasta viivästyksestä riippuen. Niitä maksetaan lennolle pääsyn epäämisestä, peruutuksesta ja nykyään myös viivästyksistä. Korvauksia ei ole millään tavalla sidottu lentolipusta maksettuun hintaan, vaan runsailla vakiokorvauksilla on pyritty alun perin antamaan matkustajalle tuntuva korvaus etenkin sellaisesta hänen kannaltaan ei-toivotusta, mutta sallitusta toiminnasta kuin kaupalliset ylivaraukset ja peruutukset, ja vakiokorvaukset ovat vasta Euroopan Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön myötä laajentuneet viivästyksiin. Juuri poikkeuksellisten olosuhteiden tapauskohtainen arviointi (korkeiden korvausmäärien ohella) on kuitenkin merkittävä tekijä sille, että lentopuolella kuluttajien on toisinaan ollut vaikea päästä oikeuksiinsa ja lentoriidat ovat nousseet kuluttajariitalautakunnan suurimmaksi valitusaiheeksi ohi käytettyjen autojen ja asumisen. Tapauskohtaisen arvioinnin tarve myös poikkeaa siitä, mitä vakioiduilla korvauksilla yleensä tavoitellaan.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Postiosoite PL 5, 00531 Helsinki • **Puhelin** 029 505 3000 (pvm/mpm) • **Faksi** 09 876 4398
Y-tunnus 2502067-3 • **Sähköposti** kirjaamo@kkv.fi • **www.kkv.fi**

Sen sijaan asetusta voisi tuoda lähemmäksi lentopuolen vastaavaa asetusta ulottamalla 16 artikla lipun hinnan palauttamisesta tai uudellenreitityksistä ja 17 artikla matkalipun hinnan korvaamisesta koskemaan sanamuodoltaan myös peruutuksia. Tällä hetkellä asia on vain komission tulkitsevan tiedonannon varassa.

Jäsenvaltioille annettavan poikkeusmahdollisuuden osalta kaupunki, esikaupunki- ja lähiliikenteen suhteen kuluttaja-asiamies kiinnittää huomiota siihen, että vaikka on tarkoituksenmukaista olla soveltamatta yksittäisiä vuoron viivästyksiä koskevia vakiokorvauksia taajamaliikenteeseen, kansallisen soveltamisalan ulkopuolelle ei kuitenkaan ole syytä rajata artiklan 17 (2) säännöstä kausilipun haltijoille suoritettavasta korvauksesta toistuvien viivästysten ja peruutusten osalta. Vastaavan säännöksen poisrajaaminen pääkaupunkiseudun lähiliikenteen osalta aiemmasta kansallisesta soveltamisalasta on ollut omiaan aiheuttamaan oikeusepävarmuutta pitääkö toistuvista myöhästymisistä ja peruutuksista maksaa korvauksia kausilipun haltijoille yleisen sopimusoikeuden ja kuluttajaoikeuden nojalla.

Selvyyden vuoksi asetukseen olisi hyvä jatkossa lisätä myös vastaava artikla kuin lentopuolella, jossa todettaisiin että asetuksella ei rajoiteta matkustajan oikeutta muuhun korvaukseen. Tämä artikla esityksestä puuttuu, vaikka asetukseen ollaan lisäämässä lentopuolta vastaavasti rautatieyrityksen oikeus hakea korvausta kolmannelta taholta.

Asetusehdotuksessa pyritään antamaan vammaisille ja liikuntarajoitteisille oikeus ostaa matkalippu junassa lisämaksutta, jos lähtöasemalla ei ole lipputoimistoa tai esteetöntä automaattia. Suomessa suunta myyntikanavien osalta on viime vuosina yhä enmmän ollut lipputoimistojen ja junamyynnin vähentämiseen tai poistamiseen kokonaan, eikä automaattejakaan ole asemilla aina ollut saatavilla. Vaikka kuluttaja-asiamies pitää sinänsä kuluttajan etuna, että lippuja voi ostaa erilaisilla digitaalisilla sovelluksilla, reaalinen mahdollisuus hankkia lippuja tulisi edelleen pitää mielessä myös muita heikkoja kuluttajaryhmiä kuin vammaisia ja liikuntarajoitteisia silmälläpitäen. Asetuksen määritelmä jälkimmäisiin liittyen on kovin fyysinen. Jatkovalmistelun yhteydessä voisi pohtia, miten varmistetaan riittävä monikanavaisuus lipun hankinnassa myös niiden matkustajaryhmien kannalta, jotka eivät kuulu vammaisiin tai liikuntarajoitteisiin, mutta jotka eivät omista tai osaa käyttää älysovelluksia tai pysty maksamaan niillä.

Jatkovalmistelun kuluessa KKV:lle saattaa vielä muodostua näkemyksiä ehdotuksen yksittäisten artiklojen osalta. Yleisellä tasolla KKV kuitenkin toivoo, että komissio jatkossa tarkastelisi liikennejärjestelmää ja eri liikennemuotoja entistä kokonaisvaltaisemmin ja pyrkisi mahdollisimman yhdenmukaiseen ja liikennemuotoneutraaliin sääntelyyn siltä osin kuin tietyn kuljetusmuodon tai toimialan erityispiirteistä ei välttämättä seuraa tarvetta yksilöityihin sääntelyratkaisuihin.

Satu Toepfer
ylitarkastaja